

*Ar prieblanda ryto, ar vakaras miršta,
Ar verkia už lango juodoji naktis,
Širdis Tavo, Kristau, lai maldą išgirsta,
Kai keliam į žydrąjį dangų akis.*

Adelė Dirsytė¹

Apvaizdos pasiųstoji artimo meilės darbams

**Erlanda
Polekaitė**

Adelė Dirsytė – krikščionė pasaulietė, visame pasaulyje išgarsėjusios maldaknygės „Marija, gelbėk mus“ autorė. Šios Kristaus Bažnyčios dukters ir apaštalės kelias buvo kupinas skausmo ir kančių, į jos gyvenimą įsiliejo tragizmu pažymėtas visos tautos gyvenimas. Namų aplinka, vėliau studijos Lietuvos universitete (VDU) suformavo jos, savito charakterio, tvirtos asmenybės paveikslą. Adelė buvo ateitininkų globėja, rėmėja, aktyviai dalyvavo šios organizacijos veikloje. Tačiau laisvės metai buvo tokie trumpi, kad norisi rašyti tiesą: ji – karčios tremties, Sibiro lagerių kankinė. Kodėl taip?.. Kodėl tai vadiname žodžiu „tiesa“? Veikiausiai todėl, kad tai yra tikėjimo kankinės realybė, atvira ir teisinga, nors ir skaudi, kupina ken-

tėjimų Sibiro lageriuose. Būtent tokia ji ir buvo – gyvenimo tiesa ir kova. Kova, už kurią sumokėta didelė gyvenimo kaina, bet laimėta. Pasibaigusi triuškinančia pergalė – galutiniu prisikėlusio Kristaus patvirtinimu.

„Gimusi lietuviškame kaime, augusi katalikiškoje šeimoje, iš pat mažens apsupta meilės artimui ir pagarbos pareigai, mokykloje ir gimnazijoje, mokinių ateitininkų būrelyje [A. Dirsytė] subrandino idealistinius Dievo, Tėvynės ir artimo meilės principus“, – rašė ark. S. Tamkevičius. Šiuos žodžius derėtų papildyti, jog visą savo gyvenimą ji puoselėjo savyje tuos idealistinius principus, visada jų laikėsi... Tai buvo jos gyvenimo alfa ir omega iki paskutinės gyvenimo akimirkos...

Adelė Dirsytė gimė 1909 m. balandžio 15 d. Kėdainių apskrities Šėtos parapijos Pramislavos vieniemyje. Darbščioje tris sūnus ir tris dukteris auginančioje ūkininkų Agotos Ragaišytės ir Antano Dirsės šeimoje buvo puoselėjamas noras užauginti vaikus sąžiningais ir dorais krikščionimis.

Kaplių pradžios mokykloje Adelė išmoko taisyklingai kalbėti ir rašyti pirmuosius žodžius. Vėliau – Šėtos progimnazija. Čia ją mokė žymūs žmonės: poetas kun. Jurgis Tilvytis, vikaras kun. Feliksas Kapočius, direktorius Jonas Misiūnas ir kt. Nerūpestingos jaunystės metais svarstė apie tolesnį gyvenimo kelią, šventadienių popietėmis vaikščiodavo po tėviškės parapijos kapines, kūrė

¹ Adelė Dirsytė.
„Marija, gelbėk mus“.
Magadanas, 1953 m.

Studentų ateitininkų „Birutės“ draugovė su vėliava prie Ateitininkų rūmų apie 1931–1932 m. Viduryje – prof. Pranas Dovydaitis. Adelė Dirsytė viršutinėje eilėje antra iš dešinės

ateities planus, kurių pagrindiniai siekiai buvo gyvenimą padaryti prasmingesnį, naudingą kitiems. Nuolat troško ir pati būti geresnė... Tik vargu ar to gerumo jai trūko...

Baigusi Šėtos progimnaziją, 1924–1928 m. mokėsi Kėdainių gimnazijoje. Čia jos mokytojai buvo rašytojas Juozas Paukštelis, J. Bliūmas, A. Karazytė ir kt. Filosofijos propedeutika, istorija ir visuomenės mokslai buvo tie dalykai, kurie ją traukė, kuriais domėjosi. Mokėsi vokiečių, anglų ir lotynų kalbų.

1928 m. įstojo į Lietuvos universitetą, studijavo Teologijos-filosofijos fakultete germanistiką, lituanistiką, pedagogiką ir psichologiją. Universitete dirbo aukšto išsilavinimo, plačios erudicijos, aktyviai dalyvaujantys mokslinėje bei visuomeninėje veikloje dėstytojai: Juozas Eretas, Juozas Balčikonis, Antanas Salys, Vincas Mykolaitis-Putinas, Jonas Grinius, Maironis, Pranas Dovydaitis, Stasys Šalkauskis ir kt. Jie puikiai rengė būsimus specialistus, kartu ugdydami jų tautinę bei religinę savimonę. Vėliau tai aiškiai

atskleidė tolesnis A. Dirsytės gyvenimo kelias, jos dvasinė tvirtybė sunkiausių išbandymų metu.

Studijų metu A. Dirsytė įsitraukė į birutiečių veiklą, taip pat buvo aktyvi ateitininkė dar nuo gimnazijos laikų. Būtent darbas ateitininkų organizacijoje per kečiusius metus formavo tautines bei religines jos nuostatas.

Nuolat reiškėsi jos pedagoginis talentas, jautrumas žmonėms. Atostogas leisdama tėvų vieniemyje, artimuosius mokė įvairiausių žaidimų, vaidybos, etiketo pagrindų. Mėgo skaityti paskaitas.

Rengė Kalėdų ir Velykų vaidinimus, pasakojo savo giminaičiams Lietuvos istoriją. Visi, ypač jaunimas, ją labai mylėjo ir gerbė, pripažino jos talentą, tikėjo ja ir visada jai paklusdavo.

Mirus tėvui dėl lėšų stokos 1932 m. A. Dirsytė išstojo iš universiteto ir tik vėliau jį baigė. Universiteto diplomą gavo 1940 m. birželio 4 d., egzaminus laikė ir baigiamąjį darbą parašė savarankiškai.

Pasitraukusi iš universiteto, skaitė paskaitas katalikiškų organizacijų renginiuose, priklausė Lietuvos katalikų moterų centro valdybai, aktyviai dalyvavo ateitininkų veikloje, vadovavo „Carito“ draugijai, rūpinosi našlaičių ir vargšų šalpa. Jos straipsniai ir religiniai eilėraščiai buvo spausdinti to meto religinės krypties spaudoje: „Moteryje“, „Vaidilutėje“... Jau tada ji buvo aktyvi, maištingos sielos asmenybė. Rūpinosi jaunuomenės dvasine branda, kvietė pamiršti savanaudiškumą ir kovoti dėl aukščiausių idealų, mokė pažinti tikrąsias vertybes ir joms atsiverti, organizuodavo įvairius renginius. Jos straipsniai – tai įrodymas, kad jai svarbiausia buvo dvasiškai šviesti, tobulėti ir tobulinti. Ji troško atskleisti žmonių gerumą ir jį kreipti tinkama linkme. Mokė gyventi ne dėl savęs, bet dėl kitų, greta esančių, nes tai buvo ir jos pačios gyvenimo filosofija.

Nuo 1940 metų, prasidėjus sovietinei okupacijai, A. Dirsytė dirbo mergaičių gimnazijoje Vilniuje. Jautė savo pareigą tėvynei ir žmogui, todėl, kaip ir visada, veikė aktyviai: ugdė jaunąją ateitininkiją, telkė jaunimą ieškoti bendrų idealų, puoselėjo gėrio, grožio, absoliučios ir visa apimančios meilės jausmus.

1942–1944 m., vokiečių okupacijos metu, amatų mokykloje dėstė vokiečių kalbą. Čia, jos va-

dovaujamoje dvidešimties mergaičių klasėje, buvo mokoma siuvėjos amato. Mokytoja nepaprastai rūpinosi mergaitėmis, skatino dvasiškai tobulėti. Siekė, kad mergaitės mylėtų tėvynę, kad būtų patriotės. Kartu su kun. Alfonsu Lipniūnu organizavo paramą vargantiesiems.

1944 m. A. Dirsytė pradėjo dirbti Vilniaus S. Nėries mergaičių vidurinėje mokykloje vokiečių kalbos mokytoja. Ji ne tik mokė, bet ir dalijo savo dvasinius lobius, kurie buvo neapbrėpti. Besirūpindama mergaičių dvasine branda, kartu su jomis ėjo į šv. Mišias Šv. Rapolo, Šv. Kazimiero ir kitose bažnyčiose. Jai ypač rūpėjo mergaičių dora ir išsilavinimas, todėl leisdavosi į diskusijas, pabrėždavo meilę gimtajam žodžiui, tėvynei, Dievui. Skaitė Marijos Pečkauskaitės–Šatrijos Raganos raštus, analizavo šv. Teresėlės gyvenimą. Tokie žmonės kaip A. Dirsytė – dvasingumo ir kilniausių moralės normų ugdytojai – sovietinės sistemos aparatui buvo trukdžiai ir didžiausi, „pavojingiausi“ priešai, kuriuos reikėjo šalinti.

Studijuodama universitete, dirbdama pedagoginį darbą ir aktyviai dalyvaudama pasipriešinimo sovietų okupacijai procese, mokytoja A. Dirsytė buvo pasiryžusi kovoti dėl žmogaus ir Tėvynės laisvės. Ji nenutraukė savo veiklos, tik, demonstruodama savo dvasinę ištvermę ir drąsą, dar aktyviau veikė: skleidė tikėjimą, slėpė ir užstojo persekiojamuosius. Nebijojo būti susekta, nebijojo tardymų – stoisškai kovojo pačiu stipriausiu – tikėjimo ir meilės – ginklu.

Jos veikla neliko nepastebėta. Prasidėjo antrasis gyvenimo etapas – kančios kelias, kurio pradžią sąlyginai įrašome 1946 metų kovo 6 dienos data – Vilniaus S. Nėries vidurinėje mokykloje sovietinis saugumas mokytoją suėmė. Tų

pačių metų lapkričio mėnesį paskelbiamas nuosprendis – dešimties metų bausmė lageryje – 3650 parų tremtis. Už ką? Už tai, kad stiprino visų dvasią, diegė patriotinius idealus, už tai, kad skatino visus pakilti aukščiau kasdienybės, už tai, kad mylėjo Dievą...

Adelė Dirsytė pagarsėjo Tėvynės meile, pasiaukojimu, narsumu ir ištverme. Meilė, kurią jautė Dievui ir Tėvynei, buvo pagrindiniai akstinai, skatinę veikti, teikę dvasios stiprybės. Vilties ir išbandymų kelyje ji atkakliai ir ryžtingai kovojo dėl šviesesnio rytojaus. Ir nugalėjo.

Ant savo gyvenimo uolos – Jėzaus Kristaus stačiusi tikėjimo, meilės ir vilties pamatus, A. Dirsytė mokė ir tebemoko žvelgti į tai, kas ištis gilų, kas tikra. Ar pajėgsime toliau eiti jos pramintu taku? Ar išmoksime aukotis? Juk tiek daug atiduota, paaukota, tokia reikšminga pradžia padaryta... Jos gyvenimo paveikslas mums liks ne tik pavyzdys. Jos gyvenimo kelias mums bus lyg paminklas... Paminklas, ant kurio didžiosiomis raidėmis per amžius bus užrašytas tyriausios krikščioniškos sielos mokymas. Ir jis niekada nepraras savo svarbos, reikšmės. Jis amžinai liks gyvas mumyse. Iki tol, kol ant šios žemės vaikščios bent vienas tikintis žmogus... ■

LITERATŪRA:

- Akstinas D. Jūs manieji. V., 2000.
Adelė Dirsytė: gyvenimas ir darbai. Sud. Bloznelis M. V., 2003.
Dambrauskaitė G. Tavo siela – mums tvirtovė. Apybraiža apie gimnazistę, mokytoją, politiklinę Adelę Dirsytę. K., 2004.
Trimakas A. K. Šauksmas iš Sibiro: Adelė Dirsytė ir kalėjime sudaryta maldaknygė. K., 2005.
Voruta. Lietuvos istorijos laikraštis. 2008 10 25. Nr. 20 (662).